

4. Пассов И.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
5. Платов В.Я. Деловые игры: разработка, организация, проведение. – М.: Профиздат, 1991. – 192 с.
6. Тер-Саакянц Г.М., Красовская Н.А. Применение ролевой игры // Методика интенсивного обучения иностранным языкам. – К.: Рад. шк., 1988. – С. 194-208.
7. A. Golebiowska. Getting Students to Talk. – Prentice Hall International (UK) Ltd, 1990. – 161 h.
8. C. Livingstone. Role Play in Language Learning. – London: Longman, 1983. – 127 p.
9. G.P. Ladousse. Role Play. – Oxford University Press, 1992. – 181 p.
10. V. Black, M. McNorton, A. Malderez, S. Parker. Speaking Advanced. – Oxford University Press, 1993. – 102 p.

УДК 378.014

ОЗДОРОВЧІ Й МОРАЛЬНІ ФУНКЦІЇ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Кравцова Л.О., Манойло І.С.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ОЗДОРОВЧІ Й МОРАЛЬНІ ФУНКЦІЇ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Кравцова Л.О., Манойло І.С.

В статті розглядається проблема ролі мовленнєвої культури вчителя в системі оздоровчих і моральних засобів впливу на учнів. Розглядаються функції педагогічного спілкування і впливу слова, мови, мовленнєвої діяльності на формування особистості.

Ключові слова: формування особистості, культура мовлення, мовленнєва діяльність.

ОЗДОРОВИТЕЛЬНЫЕ И МОРАЛЬНЫЕ ФУНКЦИИ РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Кравцова Л.А., Манойло И.С.

В статье рассматривается проблема места и значения речевой и языковой культуры учителя в процессе подготовки и проведения оздоровительных и морально-духовных мероприятий с учащимися. Анализируются функции педагогического общения и влияния слова, речи, языковой деятельности на формирование здоровой и морально воспитанной личности.

Ключевые слова: формирование личности, культура речи, речевая культура.

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF SUCCESSFUL SPEECH ACTIVITY

Kravzova L.O., Manoylo I.S.

The theoretical and methodological basis of dialogical interaction between teacher and pupils in the school. A system of pedagogical conditions was developed: a social orientation of teaching a training course “Speech culture”, use of the art, religions, scientific, epistolary.

Key words: formation of the person, speech culture, speech activity.

Уже вчені всього світу погодились, що слово, мова, спілкування, мовленнєва діяльність є одним із важливих засобів зміцнення і збереження здоров'я. Мова йде про такий феномен здоров'я, який не потребує матеріальних, фінансових чи економічних витрат: він сам є фактором зміцнення здоров'я, сили, міцності моральних і фізичних сил особистості вчителя і учня.

В монографії Л.С. Нечепоренко (1, с.19-27) у відповіді на запитання «Чому людина хворіє?» подається яскравий фактичний матеріал про величезні можливості мовної і моральної культури для збереження доброго самопочуття, здоров'я, активного довголіття простими педагогічними засобами. До них автор відносить три основні умови, якими є:

1. Дотримання немедикаментозних засобів оздоровлення.

До них Л.С. Нечепоренко відносить, перш за все, утримання від самолікування медичними (фармацевтичними) засобами. Саме бездумне вживання ліків породжує найскладніші хвороби алергічного характеру. До цього часу невідомо, як з такими хворобами боротись. В той же час здоровий моральний мікроклімат, добре слово, позитивний настрій активно захищає від виникнення хворобливих явищ учнів і вчителів, а через них – і батьків.

2. Дотримання культури поведінки, моральних правил, готовність до добротності.

3. Знання про роль і значення санітарно-гігієнічних правил і норм життєдіяльності. Остання позиція, як і попередні, обслуговується мовленнєвими засобами. Підтвердженням цього є роботи лікаря Г.М. Ситіна (6), письменника В.В. Вересаєва (4), екстрасенсів А.В. Мартинова, Е.О. Гуляєва, мікробіолога І.І. Мечнікова, мовознавця О.Ф. Лосева, хірургів М.М. Амосова, Є.М. Чазова, педагогів І.А. Зязюна (2), Л.С. Нечепоренко (1) та ін.

Особливе місце посідають у списку публікацій про роль і значення мови й мовлення, праці мовознавців. Вони досліджують закони й закономірності розвитку самої мови і окремих слів, фраз, виникнення та зміни правил словотворення, фразеології, стилю та ін. Кожна галузь наукового пошуку має своє коло питань, свою методику вивчення і способи застосування. Педагоги не можуть не скористатись даними цих наук з багатьох причин. Основними з них є такі, що всі вони об'єднуються навколо людини, є гуманітарними та перебувають у тісній інтеграції між собою.

Оздоровча функція мовлення – це перш за все, педагогічне спілкування, стосунки батьків і педагогів. Недарма з'явилась така наука, як валеологія – наука про здоровий спосіб життя, про збереження сили, запобігання хворобам без застосування медикаментозних засобів. І в усіх перерахованих галузях наукових знань провідним елементом впливу є слово. Слово, мова взагалі, є надзвичайно інтегративним засобом впливу через педагогічне мовлення як за своїм походженням, так і за процесом, за результатом.

Розглянемо окремі, найбільш суттєві для педагогічної діяльності функції самого процесу педагогічного мовлення.

1. Інтерактивна функція процесу мовлення вчителя. Розуміння самої індивідуальності вихованця як істоти, що не є абсолютно окремою, незалежною. Окрема індивідуальність безліччю ланцюгів з'єднана зі світом інших людей, живих і не живих предметів, процесів, подій. З одного боку – особистість учня – це абсолютно унікальна, неповторна особистість, що ні на кого не схожа. А з другого – вона (індивідуальність) випромінює біо-, магніто-, електрохвилі, духовні, емоціональні, які вступають на своєму шляху в контакт з безліччю інших, інтегруються з ними, змінюючись і викликаючи зміни в усьому, що зустрічається на їхньому шляху пересування. Так звані тонкі поля, які досліджуються фізиками, є реальним підтвердженням інтеграційних процесів, у яких беруть участь індивіди, тобто кожен з нас, де він не був, з ким би він не співпрацював, він не є абсолютно автономним. Найактивнішим елементом взаємозв'язку в людському середовищі є слово, мовлення.

Щодо інтеграції біологічних і соціальних, емоційно-почуттєвих і фізичних процесів, то вони протікають не тільки паралельно, але й перетинаючись між собою у педагогічному процесі, як і в самому житті. Це означає, що вчителеві просто необхідно розумітись на питаннях, що забезпечують реальний вплив і корекцію таких процесів, які можуть мати негативний резонанс чи спричиняти конфліктні ситуації. Визначення морального клімату в класі та сприяння комфорту для розвитку кожного окремого учня є справою вчителя, яку він виконує за допомогою слова.

Відбір змісту освіти конкретного навчального матеріалу для кожного уроку передбачає готовність учителя скористатись як з його гуманітарних, гуманістичних можливостей, так і своїм ставленням до його окремих положень.

Сам по собі навчальний матеріал завжди містить у собі можливість виходу в реальний світ. Скориставшись його практичною цінністю, учитель може розкрити можливий позитивний вплив на самого учня, його рідних, близьких негайно або в більш віддаленому часі. Нашим студентам ми рекомендуємо цей «людський» елемент шукати й знаходити в кожній навчальній темі з мови та літератури. Але якщо зустрічаються розділи, що прямо не виходять на людську особистість, то є можливість

прогнозувати їх в майбутньому, або пов'язувати з історією, або з постаттю вченого, або сфантазувати можливі практичні життєві ситуації.

2. Добір фактичного матеріалу, прикладів для ілюстрації рекомендується нами здійснювати відповідно до вимог психології сприйняття та забувати пояснювати, навіщо ця інформація потрібна, як і коли можна нею скористатись у своєму сучасному та майбутньому житті. Відповіді завжди знаходяться, якщо є цільова настанова та ведеться професійна орієнтація.

Провідною в цьому процесі є комунікативна функція. Методика викладання будь-якої навчальної проблеми (теми, розділу) забарвлюється постаттю учителя. По-перше, його комунікативними вміннями; по-друге, застосуванням методичних прийомів, умінь, системи формуючих заходів; по-третє, порівнянням з іншими темами, іншими предметами.

Навчальний процес – це інтегративний процес, в якому переплітаються біополя особистості учителя і індивідуальних якостей учнів, організаційних заходів з застосуванням різних методів і прийомів, навчальних засобів, здатних об'єднати групу школярів, їхніх батьків для засвоєння системи наукових знань про світ і місце особи в ньому. Взагалі будь-який педагогічний акт, факт, дія є інтегративним і завжди унікальним та формуючим. Провідним елементом процесу впливу є слово.

4. Формуюча функція, тобто така, яка полягає в тому, щоб за допомогою слова, мови, комунікативної ідеї домогтись покращення, вищої якості в знаннях, вміннях учнів, у поведінці, відношеннях, стосунках, у настроях, у світогляді. Тут є потреба диференціювати формуючі (перетворюючі) функції слова. До них можна віднести такі, як:

- корекція знань;
- виправлення помилок у поведінці;
- формування світогляду;
- розвиток естетичного смаку;
- оздоровлюючий вплив та багато інших.

5. Навчаюча функція (або дидактична, освітня) є настільки важливою, що часто складається враження, що це і є основна функція педагогічного мовлення. І це є істиною.

Проблему мовної підготовки вчителя ми розглядаємо в контексті його особистісної культури, мовної підготовки (5, с.130-132).

Рівень мовленнєвої підготовки фахівця є не тільки показником його професійної майстерності, але й виразником його особистісної культури. Останнє (особистісну культуру вчителя) ми вважаємо обов'язковою передумовою будь-якого руху до професіоналізму. Працюючи з дітьми й дорослими, вчитель завжди буде свої відношення з ними не тільки на основі професіональних знань і умінь, але й на таких особистісних якостях, які, як правило, проявляються в діяльності з вихованцями незалежно від волі самого педагога та входять у загальний фон виховуючих стосунків.

Високий рівень мовної діяльності є елементом культури, а культура як феномен соціально-гуманітарного походження є предметом вивчення і аналізу багатьох галузей знань, а її загальні аспекти розглядаються здебільшого культурологами. Культурологія – це наука про множинність і різновиди культур. Вона досліджує унікальність, несхожість, відмінність кожного з можливих його видів і проявів.

П.С. Гуревич кваліфікує будь-яке соціальне зрушення, динаміку як ознаку культури, що призводить до нових ціннісних надбань, орієнтирів і орієнтацій. З позицій педагога думку про особистісну мовну й мовленнєву культуру як основу педагогічної майстерності, запропонувала кафедра педагогіки Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нечепоренко Л.С. Педагогічна майстерність. Монографія. – Харків: ХНУ. 2009. – 270 с.
2. Зязюн І.А. Педагогіка добра. Ідеали і реалії. – Київ: 2000, – 308 с.
3. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. – 232 с.
4. Вересаев В.В. Собрание сочинений в 5 томах. Т.5. – М.: Б-ка “Огонек”, 1961. – 527 с.
5. Пасинок В.Г. Мовна підготовка студентів як загальнопедагогічна проблема. Харків, 1999, – 154 с.
6. Сыгин Г.Н. Животворящая сила. Помогите себе сам. – М.: Энергоатомиздат, 1990. – 413 с.